

Olimpia Staroń
(Warszawa)

MATERIAŁY STEFANA SZULCA
(1881 – 1956)
(III-57)

Stefan Szulc urodził się 19 grudnia 1881 r. w miasteczku Prażuchy (pow. kaliski). Szkołę średnią ukończył w Warszawie w 1900 roku. W latach 1900-1906 studiował teologię i filozofię na uniwersytecie w Dorpacie, w latach 1906-1910 historię, ekonomię i nauki społeczne w Towarzystwie Kursów Naukowych (późniejsza Wolna Wszechnica Polska), w Warszawie, wreszcie w latach 1910-1911 ekonomię i statystykę na uniwersytecie w Berlinie.

W okresie 1906-1919 (z przerwą w roku 1910-1911) pracował jako nauczyciel języka niemieckiego w szkołach średnich, prowadząc jednocześnie własne badania naukowe.

W roku 1919 rozpoczął pracę w Głównym Urzędzie Statystycznym (GUS), prowadząc równocześnie od roku 1920/1921 wykłady statystyki i demografii w Wolnej Wszechnicy Polskiej, a od 1923-1924 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego (UW).

W roku 1936 mianowany został profesorem nadzwyczajnym statystyki i demografii.

W okresie 1939-1941 profesor Szulc przebywał we Lwowie, pracując początkowo jako statystyk, a później profesor w Instytucie Handlu Radzieckiego.

W roku 1941 powrócił do Warszawy i prowadził wykłady na tajnych kursach Uniwersytetu Warszawskiego, Wolnej Wszechnicy Polskiej i Szkoły Głównej Handlowej (SGH). Równocześnie pracował w charakterze urzędnika w Wydziale Statystycznym Zarządu Miejskiego m. Warszawy. Po powstaniu został wywieziony z Warszawy. Okres ten spędził we wsi Krepa (pow. łowicki) i w Żelazowej Woli.

Po powrocie do Warszawy w 1945 r. powołany został na stanowisko prezesa GUS. Funkcję tę pełnił do 11.VIII.1949 r., z dniem tym, na własną prośbę przeniesiony został w stan spoczynku. Od chwili powrotu do Warszawy Stefan Szulc prowadził wykłady statystyki i demografii na Wydziale Prawa UW oraz SGH, a później SGPiS. Dnia 10.IV.1947 mianowany został profesorem zwyczajnym. Profesor Stefan Szulc był członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych, brał czynny udział w licznych konferencjach i zjazdach międzynarodowych. Był cenionym znawcą reprezentowanej przez siebie dyscypliny naukowej. Jego publikowany dorobek naukowy z okresu przed II wojną światową obejmuje 35 prac zamieszczonych w różnych czasopismach naukowych, bądź wydawanych jako oddzielne pozycje.

Stefan Szulc zmarł w Warszawie 12 maja 1956 roku.

Spuścizna naukowa po profesorze Stefanie Szulcu została zakupiona przez Archiwum PAN w latach 1957 i 1958 i obejmowała 20 teczek.

Zawartość jej stanowią prace naukowe i materiały zebrane przez profesora po wojnie. Uporządkowanie tej spuścizny, mimo jej niewielkiej objętości było dość trudnym problemem ze względu na przemieszanie materiałów oraz brak jakiegś systematyczności w ich układzie.

Ze względu na to, że materiały, a zwłaszcza notatki mogą być bardzo cenne dla każdego badacza-demografa, starano się wybębnić jakieś określone jednostki rzeczowe, które ułatwiłyby poruszanie się w zawartości spuścizny.

Część materiałów podzielono na cztery zasadnicze grupy: materiały twórczości naukowej, materiały działalności naukowej, materiały twórczości literackiej oraz materiały biograficzne.

Grupa I została rozbita na dwie podgrupy: A – prace naukowe i B – materiały warsztatowe. Jak już zaznaczono, grupa materiałów warsztatowych stanowi najcenniejszą część spuścizny. Obejmuje ona bogaty zbiór danych statystycznych dotyczących zagadnień ludnościowych, zebrany zarówno przez samego profesora, jak i jego współpracowników, a będących podstawą już wykonanych i zamierzonych w przyszłości prac naukowych oraz ponad czterysta kartek notatek bibliograficznych i wypisów ze światowej literatury demograficznej.

Grupa II to materiały działalności naukowej podzielono na dwie grupy: A. – dotyczące działalności pedagogicznej i B. – związane z udziałem profesora w konferencjach i zjazdach statystyków. Na uwagę zasługuje tu podgrupa druga, która z jednej strony daje obraz żywego udziału profesora na terenie międzynarodowym, a z drugiej możliwość zapoznania się z problemami, nad którymi pracowali demografowie, skupieni w światowych organizacjach statystycznych. Ze względu na ściśle powiązanie z tą grupą, pozostawiono tutaj, pod poz. 51 artykuł profesora pt. *Statystyka zawodowa w Polsce*”.

W grupie III znalazła się jedyna pozycja literacko-fantastyczna powieść demograficzna.

Skąpe materiały biograficzne, które mieszczą się w grupie IV obejmują odpisy pism powołujących profesora na członka towarzystw naukowych i rzeczoznawcę naukowego w latach 1947-1956.

Spuścizna ta otrzymała w Archiwum PAN sygnaturę III – 57, w bazie szukajwarchiwach ma nr 177 i zawiera 58 jednostek oraz spis dubletów wyłączonych ze spuścizny.

PPRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1 - 43
A. Prace naukowe	1 - 13
B. Materiały warsztatowe	14 - 43
II. Materiały działalności naukowej	44 – 56
A. Materiały działalności pedagogicznej	44 - 49
B. Materiały związane z udziałem w konferencjach naukowych	50 - 56
III. Materiały twórczości literackiej	57
IV. Materiały biograficzne	58

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace naukowe

- Fragmentaryczne szkice podręcznika demografii*
Praca
1935-1955, rkp, 1, k. 63
- O dobrej i złej statystyce*
Artykuł
B.d., masz., 1., k. 16
- Związek pomiędzy wskaźnikami ilością wskaźnikami cen*

- Artykuł
1949, rkp., l., k. 19
4. *Ruch urodzeń w czasie II wojny światowej*
Artykuł
B.d., rkp., masz., l., k. 12
5. *Analiza umieralności niemowląt*
Cz. III artykułu pt. „*Umieralność niemowląt*”, dwie wersje
B.d., rkp., l., k. 23
6. *Statystyka w niebezpieczeństwie*
Artykuł wstępny dla „Przeglądu Statystycznego”
1949, masz., l., k. 2
7. *Tezy dla Komisji do walki ze skutkami biologicznego wyniszczenia narodu*
1946, masz., l., k. 1
8. *Statystyka państwowa w Polsce*
Artykuł przygotowany na Światowy Kongres Statystyków w Ameryce.
1947, masz., j. ang., pol., l., k. 17
9. *Powierzchnia i ludność Polski przedwojennej i Polski Odrodzonej*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 4
10. *Zmiany ludnościowe w Polsce wywołane wojną i jej skutkami*
Artykuł
B.d., masz., l., k.8
11. W sprawie umieralności w Polsce w roku 1948.
Artykuł
B.d., masz., l., k. 7
12. *Spis ludności metodą reprezentacyjną w Polsce 1.I.1949 r.*
Artykuł
B.d., masz., l., k. 5
13. Streszczenie recenzji pracy o nieustalonym tytule i autorze
B.d., rkp., k. 2

B. Materiały warsztatowe

14. Demografia
Notatki do podręcznik i wykładów
1949-1954, rkp., l., k. 91
15. Sumy średnie „Randorn Sampling Numbers”
Tablice statystyczne
1949-1954, rkp., l., k. 34

16. Prawdopodobieństwa zgonu, prawdopodobieństwa przeżycia, ludność zastojowa wg. danych z lat 1896-1949
Tablice, notatki
1951-1953, rkp., l., k. 30
17. Obliczanie średnich na podstawie różnych danych statystycznych
Tablice, notatki
1951-1954, rkp., l., k. 98
18. Współczynniki urodzeń w różnych krajach w latach 1871-1952
Tablice, notatki
1951-1954, rkp., l., k. 11
19. Wymieralność ludności w różnych krajach świata w okresie 1871-1948
Tablice, notatki
1951-1954, rkp., l., k. 107
20. Współczynniki zgonów w różnych krajach w okresie 1891-1947
Tablice, notatki
1951-1954, rkp., l., k. 13
21. Zestawienia ogólnych przyczyn zgonów w różnych krajach w okresie 1890-1953
Tablice, notatki
1851-1854, rkp., l., k. 31
22. Rozwój i ruch naturalny ludności świata w okresie 1650-1953
Tablice, notatki
1951-1953, rkp., l., k. 56
23. Rozwój i ruch naturalny ludności Australii, Europy i poszczególnych krajów w okresie 1612-1950
Notatki, tablice
1953, rkp., l., k. 54
24. Waga i wzrost poborowych lat 1914-1946 w Danii i Holandii
Tablice
1949, rkp., l., k. 6
25. Zagadnienia gospodarcze w różnych krajach
Dane statystyczne
1948, rkp., l., k. 5
26. Terminy udostępniania danych statystycznych w Niemczech, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji (obowiązujące w 1938 r.)
Wykazy
B.d., l., masz., k. 6
27. Wzrost i waga dziewcząt i chłopców w Polsce w okresie międzywojennym
Tablice, notatki
1949, rkp., l., k. 30

28. Urodzenia dzieci w Polsce w roku 1948
Wskaźniki, tablice
1950, rkp., l., k. 71
29. Korelacje wagi i wzrostu niemowląt urodzonych w Polsce w latach 1942-1943 oraz noworodków płci męskiej urodzonych w Łodzi w latach 1945-1946
Tablice, notatki
1948, rkp., l., k. 32
30. Wzrost i waga studentów polskich (kobiet i mężczyzn) w wybranym wieku (18-35 lat)
Tablice, zestawienia statystyczne
1950, rkp., l., k. 52
31. Wzrost i waga poborowych z roczników 1906-1909 w Polsce
Zestawienia, tablice
1949, rkp., l., k. 23
32. Zgony w Polsce w 1948 r.
Tablice, wskaźniki
1951, rkp., l., k. 118
33. Małżeństwa, urodzenia żywe i zgony zarejestrowane w Urzędach Stanu Cywilnego w II III kw. 1950 r.
Tablice Głównego Urzędu Statystycznego
1951, powiel., l., k. 8
34. Płodność kobiet w Polsce w 1948 r.
Wskaźniki współczynników
1950, rkp., l., k. 10
35. Rozwój i ruch naturalny ludności w Polsce w okresie 1897-1952
Tablice, notatki
1953, rkp., l., k. 27
36. O losach dzieci pozamażeńskich na terenie m. Poznania
Dane statystyczne i wskazówki metodyczne, oprac. Uniwersytetu Poznańskiego
1952, masz., l., k. 11
37. Umieralność niemowląt różnych krajach
Tablice, wskaźniki oraz notatki bibliograficzne
1953, rkp., l., k. 92
38. Zagadnienia demograficzne
Notatki bibliograficzne z literatury światowej
1945-1955, rkp., l., k. 233.
39. Czasopisma, informatory i biuletyny statystyczne
Notatki bibliograficzne i wypisy
1945-1955, rkp., l., k. 81

40. Spisy ludności w różnych krajach
Notatki bibliograficzne
1945-1955, rkp., l., k. 24
41. Historia i stosowanie metody reprezentacyjnej w różnych krajach
Notatki bibliograficzne, uwagi, list prof. Mikołaja Olchiewicza
1946-1955, rkp., l., k. 65
42. Byłe Prusy Wschodnie i obecne Pomorze Wschodnie (woj. olsztyńskie)
Bibliografia
B.d., masz., l., k. 6
43. Kartoteki statystyczne ZSRR i krajów demokracji ludowej, krajów kapitalistycznych,
kolonialnych i półkolonialnych
Projekty
1950, masz., l., k. 21

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

A. Materiały działalności pedagogicznej

44. Wacław Pytkowski, *Obroty wsi na rynku*
Uwagi o pracy doktorskiej
1953, rkp., l., k. 25
45. Konferencja Katedr Statystyki 15-20.XII. 1952
Wypowiedzi S. S.
1952, masz., l., k. 10
46. Program wykładów z demografii i statystyki ludności
1952-1953, rkp., masz., l., k. 35
47. Programy wykładów ze statystyki
Recenzje i odpowiedzi na recenzje
1953, masz., l., k. 13
48. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, Przewodniczący Komisji Wydziałowej Szkoły
Głównej Planowania i Statystyki
Korespondencja z w sprawie programu studiów statystycznych
1953, masz., l., k. 13
49. Demografia
Program wykładów
1955-1956, masz., l., k. 43

B. Materiały związane z udziałem w konferencjach naukowych

50. Posiedzenia rzeczoznawców matematyków w sprawach związanych z utworzeniem
nowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Sprawozdanie z wyników
1945, masz., zsz., k. 22.

51. *Statystyka zawodowa w Polsce i uwagi o projekcie międzynarodowej klasyfikacji Zawodów*
Referaty oraz tablice klasyfikacyjne
1947-1948, rkp., masz., j. pol., ang., l., k. 68
52. Konferencje statystyków pracy w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych
Protokoły, korespondencja
1947-1948, masz., sz., l. k. 142
53. IV Sesja Komisji Ludnościowej w Genewie 21.IV.1949 r.
Sprawozdanie
1949, powiel., sz., k. 28
54. Konferencja statystyków pracy w Szwajcarii VIII-X. 1949 r.
Protokoły, sprawozdania
1949, powiel., sz., k. 109
55. Union Internationale pour l'étude scientifique de la population
Materiały dotyczące projektu opracowania międzynarodowego słownika demograficznego, korespondencja, notatki
1950-1951, rkp., masz., j. franc., pol., l., k. 30
56. Międzynarodowa Konferencja Ludnościowa w Rzymie
Przemówienia, uzupełnienie do sprawozdania
1954, masz., l., k. 7.

III. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI LITERACKIEJ

57. *Świat od Nova*
Druga seria fantastycznej powieści demograficznej
1944-1945, rkp., l., k. 99

IV. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

58. Materiały biograficzne
Odpisy pism powołujących na członka towarzystw naukowych i rzeczoznawcę z okresu 27.I.1951-13.II.1951
1947-1956, masz., l., k. 8.

SPIS

dubletów wyłączonych ze spuścizny Stefana Szulca

1. Poland. Census of Occupations 1946, cz. I. Górnictwo i inny przemysł wydobywczy. sygn. 51, egz. 3.
2. Poland. Census of Occupations, 1946, Summary of results, Sygn. 51, egz. 2.
3. Statistics of Occupations in Poland, Sygn. 51, egz. 1.
4. Podział według zawodu obiektywnego, Sygn. 51, egz. 2.
5. Podział według zawodu subiektywnego, Sygn. 51, egz. 2.

6. Pogrzeby i chrzty w Londynie. 1612-1682, Sygn. 23, egz. 4.
7. Odpowiedź na recenzje i wynikające z nich zmiany programu wykładu pt. „Demografia i statystyka ludności”, Sygn. 47, egz. 1.
8. Tezy dla Komisji do walki ze skutkami biologicznego wyniszczenia narodu, Sygn. 7, egz. 1.
9. *Świat od Nova*, Sygn. 57, egz. 1 (egzemplarz niepełny).